

Miksi ja miten sanastoista tehdään ontologioita?

**Semanttinen web Suomessa 20 vuotta
Katri Seppälä / Sanastokeskus ry**

Miksi? Tiedonhaun helpottamiseksi (1/2)

- Tarjolla olevan tiedon määrä kasvaa jatkuvasti, mutta tarvittavan/sopivan tiedon löytäminen ei ole helppoa.
  - Miten aineistojen kuvailulla voitaisiin entistä paremmin tukea mahdollisimman sopivien aineistojen löytämistä?
    - Käyttämällä asiasanoja tarkasti, yhteisesti sovitussa merkityksessä.
  - Miten asiasanojen entistä tarkempi kuvailukäyttö olisi mahdollista?
    - Käyttämällä ontologiaa, jossa kuvailussa käytettävät käsitteet on sijoitettu hierarkiaan niin, että
      - hierarkia tukee tarkimman mahdollisen kuvailukäsitteen/asiasanan löytämistä
        - samasta hierarkiasta tarvitaan kuvailuun vain tarkin käsite/asiasana
      - hierarkian ja muiden käsitesuhteiden avulla on mahdollista tarkistaa, missä merkityksessä asiasanaa on tarkoitus käyttää.

Miksi? Tiedonhaun helpottamiseksi (2/2)

- Kun aineistojen kuvailussa käytetään pelkkien asiasanojen sijaan käsitteisiin perustuvaa ontologiaa, jossa kullakin käsitteellä on pysyvä URI-tunnus
  - samannimiset käsitteet voidaan erottaa toisistaan
  - käsitteisiin perustuva linkitys ei ole riippuvainen vaihtuvista asiasanasuosituksista
  - tietoa voi hakea kaikilla ontologian kielillä riippumatta siitä, millä kielellä kuvailu on tehty
  - käsitteiden välisten suhteiden avulla voidaan jäsentää hakutuloksia ja tarjota tiedonhakijalla haun kohteeseen liittyvää lisätietoa.

Miten? Analysoimalla kuvailussa käytettäviä käsitteitä

- Terminologisen sanastotyön alalta tuttu käsiteanalyysimenetelmä tähtää käsitteiden kuvaamiseen niin, että käsitteitä voidaan käyttää tarkkarajaisesti, kun
  - käsitteiden olennainen sisältö ja niiden keskinäiset suhteet tunnetaan.
- Ontologioiden rakentamisessa käsiteanalyysiä on käytetty ensisijaisesti käsitteiden välisten suhteiden, erityisesti käsitehierarkian tunnistamiseen.
  - Lisäksi erikoisalan ontologiaan on saatettu lisätä muita käsitesuhteita ja määrittelevää terminologista tietoa silloin, kun käsitteiden tarkkarajaiselle käytölle on tarvetta ja siihen voidaan sitoutua.

Aakkosellinen

Hierarkia

- tuki- ja liikuntaelinsairaudet
- työhön liittyvät sairaudet
- työperäiset sairaudet
  - ammattitaudit
    - ammatti-ihotaudit
    - asbestisairaudet
    - hengitystieallergia
    - meluvammat
    - retroperitoneaalifibroosi
    - tärinäsairaudet
    - työperäiset aivosairaudet
    - työperäiset syövät
    - työperäiset keuhkosyövät
  - verenkierto- ja hengityselinsairaudet
  - välilevyrappeumat
  - sairaus
  - savant-ilmio
  - seksuaaliset häiriöt
  - sokki
  - solukuolema
  - soluvauriot
  - stressi
  - stressi
  - sukupuolielämä
  - sykevaihtelu
  - synestesia
  - tajuttomuus
  - taudit
  - tulehdus
  - tulehdus
  - uni
  - uni (biologiset ilmiöt)
  - unihäiriöt
  - unihäiriöt
  - univaje
  - univaje
  - uupumus

... > ilmiöt > biologiset ilmiöt > taudit > työhön liittyvät sairaudet > työperäiset sairaudet

... > ilmiöt > biologiset ilmiöt > sairaudet > työhön liittyvät sairaudet > työperäiset sairaudet

KÄYTETTÄVÄ TERMI

työperäiset sairaudet

TYYPPI

TSR-käsite

MÄÄRITELMÄ

työhön liittyvä sairaus, jonka syntyy työllä ja työoloilla on syy-yhteys

YLÄKÄSITE

työhön liittyvät sairaudet

ALAKÄSITTEET

ammattitaudit
työperäiset aivosairaudet
työperäiset syövät

HUOMAUTUS

Työperäisten sairauksien ja ammattitautien välinen raja muuttuu tutkimustiedon lisääntyessä. Luokitus työperäisiksi sairauksiksi ja ammattitaudeiksi vaihtelee eri maissa, koska ammattitaudin käsite perustuu kussakin maassa noudatettavaan lainsäädäntöön ja korvauskäytäntöön.

LÄHDE

Työsuojelusanasto (TSK 35), Työsuojelurahasto

MUUNKIELISET TERMIT

work-related illnesses englanti
work-induced diseases
work-induced illnesses
work-related diseases

URI

<http://www.yso.fi/onto/tsr/p12935>

Lataa tämä käsite:

RDF/XML TURTLE JSON-LD

Viimeksi muokattu 14.8.2017

VASTAAVA KÄSITE

työperäiset sairaudet

YSO - Yleinen suomalainen ontologia

Haasteita

- Ontologioiden sisältöön kohdistuu monenlaisia vaatimuksia, koska niiden pitäisi soveltua
  - sekä moneen alaan liittyvien että tiettyyn erikoisalaan rajautuvien aineistojen kuvailuun
  - tietoasiantuntijoiden ja muiden kuvailusta vastaavien sekä
  - ihmisten ja koneiden käyttöön.
- Syvällistä käytännön ontologiaosaamista tarvittaisiin nykyistä enemmän
  - ontologioiden kehittämiseen ja ylläpitoon
  - ontologioiden käyttöönottoon ja täysimittaiseen hyödyntämiseen.

LIIKO - Liikenteen ontologia Sisällön kieli suomi

Aakkosellinen Hierarkia

- junanvaunut
  - henkilövaunut
  - alumiinikoriset vaunut
  - erikoisvaunut
  - diskovaunut
  - klubivaunut
  - konferenssivaunut
  - lasten vaunut (junanvaunut)
  - näyttelyvaunut
  - opetusvaunut
  - videovaunut
  - kaksikerrosvaunut
  - konduktöörivaunut
  - makuuvaunut
  - retkeilyvaunut
  - puukoriset vaunut
  - päivävaunut
  - hyttivaunut
  - InterCity-vaunut
  - invavaunut
  - lähiiliikennevaunut
  - ohjaisvaunut
  - yhdysliikennevaunut
  - ravintolavaunut
  - baarivaunut
  - kahvilavaunut
  - lounasvaunut
  - sairasvaunut
  - salonkivaunut
  - presidentin vaunut
  - teräskoriset vaunut
  - työläisvaunut
  - vankivaunut

... > elottomat objektit > välineet > kuljetusvälineet > vaunut > junanvaunut

KÄYTETTÄVÄ TERMI **junanvaunut**

TYYPPI <http://www.yso.fi/onto/yso-meta/Concept>

YLÄKÄSITE **vaunut**

ALAKÄSITTEET

- henkilövaunut
- kapeariteiset vaunut
- liitevaunut
- makuuvaunut
- mittausvaunut
- moottorivaunut
- polkupyörävaunut
- postivaunut
- radantarkastusvaunut
- ratatyövaunut
- rullavaunut (junanvaunut)
- tavaravaunut
- tykkivaunut
- virtatarvevaunut
- yksityisvaunut

ASSOSIATIIVISET KÄSITTEET **junat**

OHJAUSTERMIT **junavaunut**, **matkustajavaunut**, **rautatievaunut**

 TURKU Tapahtumat Harrastukset

Turku juhlii kulttuuria

Euroopan kulttuuripääkaupunki Turku juhlii 10-vuotisjuhlavuottaan vuonna 2021. Tänä vuonna juhlitaan kulttuuria, yhteisöllisyyttä ja yhteistyötä kulttuuripääkaupunkivuoden hengessä. Kulttuuri tekee hyvää kaupungissa edelleen.

SUOMI.FI-PALVELUTIETOVARANTO

Palvelutietovaranto

Palvelutietovarantoon voit kuvata oman organisaatiosi palvelut ja liittää niihin kuuluvat asiointikanavat. Voit myös ylläpitää organisaatiosi yleistietoja ja organisaatiohierarkiaa.

Asiasanat * i

Palvelun asiasiasältö kuvataan asiasanoilla, joiden käyttö helpottaa palveluiden löytämistä. Valitse haluamasi sanat Hae ja lisää asiasanoja -toiminnolla tai hae asiasanaehdotuksia Hae asiasanat -painikkeella.

Hae ja lisää asiasanoja listasta

teatterit (organisaatiot) X

Kirjoita hakusana

- harrastajateatterit
- hoviteatterit
- huoneteatterit
- kansallisteatterit
- kaupunginteatterit
- kesäteatterit
- kiertueatterit
- lastenteatterit
- musiikkiteatterit

Automaattinen asiasanojen haku

Hae asiasanat

Uusia mahdollisuuksia?

Ratkaisevaa ei ole se, että käsite saa ontologian kautta pysyvän tunnisteiden, vaan se, millaista tietoa URIn kautta on löydettävissä ja miten tuota tietoa voidaan hyödyntää.

- Miten voitaisiin kehittää tarkempia, muuhun kuin kuvailukäyttöön tarkoitettuja ontologioita esimerkiksi koneellisesti tuetun päätöksenteon avuksi?
  - vrt. käsitteen sisältötiedon esittäminen koneluettavassa muodossa
- Miten kuvailu- ja tiedonhakukäyttöön tarkoitettujen ontologioiden rakenteita voitaisiin käytännössä kehittää niin, että ne vastaisivat nykyistä paremmin (puoli)automaattisen kuvailun tarpeisiin? Mitä tämä edellyttäisi hierarkialta ja muilta käsitesuhteilta?
- Miten yhteentoimivuutta edistävien, yhteiseen yläkäsitteistöön perustuvien erikoisalan ontologioiden ylläpitoprosessia voitaisiin sujuvoittaa?

KIITOS!

katri.seppala@tsk.fi